

авторів, що не дає можливості однозначно застосувати методику дослідження даної теми. Тому для вирішення цього питання, необхідно розробляти та впроваджувати у життя таку методику аналізу, яка дала б можливість співставляти результати аналізу проведеного на різних підприємствах різними виконавцями.

Список використаної літератури

1. Захарченко В.О. Систематизація методів оцінки фінансового стану підприємства / В.О. Захарченко, С.І. Счасна // Фінанси України. -2005. - №1. – с.137-144.
2. Клочан В.П. Використання методу коефіцієнтів для оцінки фінансового стану підприємства / В.П.Клочан, В.Ф.Клочан, Н.І.Костаневич, А.Г.Костирко // Економіка АПК. - 2008. - №7. – с.54 -55.
3. Бродська І.І. Аналітична модель інтегральної оцінки вартості підприємства / І.І. Бродська // Економіка АПК. -2008. - №6. – с.94-101.

УДК 338.436:664.1

НАПРЯМКИ ПОГЛИБЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В БУРЯКОЦУКРОВОМУ ПІДКОМПЛЕКСІ РЕГІОНУ

С.Г. Кафлевська, к.е.н. доцент

О. П. Красняк, к.е.н. ст. викладач

Вінницький національний аграрний університет

У статті досліджено та проаналізовано сучасний стан інтеграційних процесів в Україні та зокрема у Вінницькій області. Виділено основні напрямки удосконалення економічних взаємовідносин у бурякоцукровому підкомплексі.

Ключові слова: інтеграція, бурякоцукровий підкомплекс, взаємовідносини.

Вступ. В Україні буряківництво традиційно належить до провідних галузей сільськогосподарського виробництва, що зумовлюється його важливим економічним і соціальним значенням для розвитку народногосподарського комплексу держави. Розвиток буряківництва в українському селі має суттєве соціальне значення. Галузь сприяє створенню додаткових робочих місць у сільському господарстві, підвищенню загальної культури землеробства, є істотним джерелом поповнення кормової бази для тваринництва.

Із загальної кількості світового виробництва цукру на цукрові буряки припадає близько 40 %, а в окремих країнах, зокрема і в Україні, це єдине джерело одержання даного продукту.

Об'єктивна необхідність агропромислової інтеграції в цукробуряковому виробництві обумовлена біологічними і виробничими особливостями як буряківництва так і цукроваріння. Вона відкриває шлях подальшого удосконалення виробничих відносин, сприяє зростанню ефективності виробництва.

Економічною передумовою сільськогосподарської інтеграції є корінні зміни у сфері матеріального виробництва. Це знаходить своє відображення в індустріалізації, концентрації, спеціалізації і інтенсифікації виробництва.

Постановка завдання. За роки становлення ринкових відносин, реформування аграрного сектора економіки, багато провідних вчених економістів-аграріїв приділяли увагу проблемам розвитку інтеграції виробництва сільськогосподарської продукції та її переробки в цілому. Серед них: В.Г.Андрійчук, А.С.Заєць, В.Я.Амбросов, М.Й.Малік, П.Т.Саблук, В.В.Зіновчук, О.М.Шпичак та інші. В їх наукових дослідженнях розглянуто широке коло питань, присвячених цим проблемам, зокрема визначаються різноманітні підходи до визначення ефективності та шляхів її підвищення в цукробуряковому підкомплексі за рахунок комплексу технологічних, організаційних, економічних і соціальних заходів. Проте менше приділяється уваги питанням розвитку інтеграційних відносин з метою забезпечення максимального виробництва конкурентноспроможного кінцевого продукту - цукру.

Результати. Очевидність і доцільність формування та розвитку цукробурякового підкомплексу в Україні зумовлюється об'єктивною необхідністю поєднання виробництва цукрової сировини та її промислової переробки. Методологічною основою формування даного підкомплексу є комплексний підхід, при врахуванні закономірностей та особливостей розвитку галузей сільськогосподарського виробництва і промислової переробки сільськогосподарської сировини, їх органічне поєднання зумовлюється рядом об'єктивних і суб'єктивних соціально-економічних та організаційно-технологічних факторів. Серед них є такі, які мають вирішальне значення для розвитку інтеграційних процесів, і другорядні, значно менш впливові на характер спільної виробничої діяльності.

До загального економічного інтересу, участі в одержанні високих кінцевих результатів об'єктивно спрямовуються зусилля кожної господарської системи, що зумовлюється правомірним розподілом очікуваних наслідків. Тільки спільна, чітко скоординована на кінцевий результат робота різних за функціональними видами діяльності підприємств і організацій може забезпечити високу економічну ефективність виробництва кінцевого продукту.

Великі проблеми в бурякоцукровому підкомплексі виникають через відсутність обігових коштів та кредитних ресурсів, що призводить до зменшення площі посівів цукрових буряків і консервації виробничих потужностей цукрових заводів.

Відсутність кредитних коштів призводить до того, що цукрозаводи не можуть забезпечити себе обіговими коштами і змушені переходити на давальницькі й бартерні схеми розрахунків, а окремі цукрові компанії, не розраховувшись із взятими на себе зобов'язаннями, й взагалі опинилися на межі банкрутства. Цілком ймовірно, що, враховуючи складний фінансовий стан, цьогорічні площі посівів цукрових буряків можуть зменшитись на 100-150 тис. га проти рівня минулого року [35, с.4].

У відповідності до Концепції Державної програми створення сприятливих умов для стабілізації та розвитку рослинництва на 2006-2010 роки, валове виробництво цукрових буряків у 2010 році в Україні необхідно довести до 21 млн. тонн [29, с.26].

В умовах виконання цієї Концепції, Україна має всі можливості забезпечувати внутрішні потреби в цукрі з власної сировини й навіть продавати його іншим державам. Якщо вміло, виходячи з наукового обґрунтування, виділити зони виробництва цукрових буряків, забезпечити їх глибоку переробку з впровадженням сучасних технологій та розширити асортимент продукції, то вітчизняний цукор і цукровмісні вироби будуть цілком конкурентоспроможними навіть на високо насиченому європейському ринку. Для цього необхідно виробити і запровадити виважену

державну політику в цукробуряковому підкомплексі, виходячи з економічних інтересів буряківників, забезпечивши його економічну стабілізацію й подальший ефективний розвиток на основі реструктуризації галузі, її інтенсифікації та технічного переоснащення, створення привабливого інвестиційного клімату й передумов для досягнення показників рівня високо розвинутих країн. Система взаємин буряківників із постачальниками сучасних тракторів, сільськогосподарської техніки, мінеральних добрив, засобів захисту рослин, систем селекції і насінництва, інших товарів і послуг, а також із покупцями цукрових буряків, і зокрема з державою, повинна будуватися на принципах купівлі-продажу за паритетними цінами, які забезпечували б високу, стабільну прибутковість і зростання накопичень бурякосійних формувань, що дало б змогу здійснювати розширене відтворення [2, с.32].

Посівні площі під цукровими буряками в Україні продовжують скорочуватися. Україна із традиційного експортера перетворилася у виробника цукру, який іде на покриття власних потреб.

Рис. 1.1. Динаміка посівних площ цукрових буряків за 1998-2009 рр.

Незважаючи на значне зменшення площ посіву цукрових буряків їх урожайність із року в рік зростає. Якщо у 2000 році середня урожайність складала 177 ц/га, то у 2007 році вона вже становила – 292 ц/га. Таким чином, в Україні спостерігається тенденція, притаманна країнам з високо розвинутим сільським господарством, де нарощування обсягів виробництва продукції досягається за рахунок інтенсивного використання земельних ресурсів [4, с.3].

На думку Табенського І.Й. та Мельника А.В природно-кліматичні умови, які характерні для Вінницької області, дають змогу при ефективному виконанні певного обсягу сільськогосподарських робіт одержувати значні прибутки від сільськогосподарської діяльності. Клімат області помірно-континентальний. Переважає сонячна погода з помірною вологістю та слабкими вітрами. Кількість опадів – 480-550 мм на рік. Тривалість безморозного періоду 165-170 днів. Сума добових температур в південних районах складає 2600°-2700°С, в північних

районах дещо менше 2600°C. Ґрунти переважно чорноземні (середньо-гумусні, темно-сірі та опідзолені). Якщо врахувати той факт, що для отримання стабільних урожаїв цукрових буряків необхідно 2200°-2700°C сукупних добових температур при вегетаційному періоді в 140-160 днів, то можна стверджувати, що кліматичні умови регіону цілком задовольняють даним вимогам [2, с.176].

Рис.1.2. Урожайність цукрових буряків за 1998-2009 рр.

Статистичні дані, відображені табл. 1 свідчать про те, що посівні площі цукрових буряків в господарствах регіону в 2009 році становлять лише 62,6 тис. га, або 33,4% від показника 1995 року. Таке різке зменшення площ під цукровими коренеплодами призвело до того, що валовий збір в 2009 році зменшився від показника 1995 року на 1833 тис. т, або на 47,2% не зважаючи на зростання урожайності за цей час на 67,3%.

Таблиця 1

Вирощування цукрових буряків в господарствах Вінницької області

Показники	Роки					
	1995	2000	2006	2007	2008	2009
Посівна площа, тис. га	187,5	112,6	86,5	101,5	101,6	62,6
Урожайність, ц/га	215,4	186,2	251,9	290,9	296,1	360,4
Валовий збір, тис. т	3887	1881,6	1891,4	2687,9	2630,7	2054

Дані табл. 1 свідчать про те, що в 2009 році рівень урожайності цукрових буряків в господарствах Вінниччини досяг 360,4 ц/га і перевищив показник 1995 року на 145 ц/га, коли було одержано 215,4 ц. За попередні 6 років урожайність була нижча, а в 2000 році навіть не перевищила 186,2 ц.

Проведене дослідження динаміки зібраних площ цукрових буряків по районах Вінницької області показує, що лише господарства Крижопільського району в 2008 році порівняно з 1995 роком збільшили площі під цукристими майже в 2 рази. Також дещо збільшились площі в Гайсинському районі. В решті районів допущено зменшення площ. Особливо велике зменшення в господарствах Могилів-Подільського району, де залишилось 2,5% площ від рівня 1995 року, Барського - 5,7%, Піщанського - 10,0%, Тиврівського - 10,3%. З аналізу статистичних даних можна зробити висновок, що основне виробництво цукрових буряків зосереджено в господарствах таких районів, як Крижопільського - 11513 га, або 13,1% від середнього обласного показника, Гайсинського - 7974 га, або 9%, Томашпільського - 7274 га, або 8% [57, с.177].

Значний вплив на обсяги валових зборів цукрових буряків і на рівень ефективності галузі буряківництва має рівень урожайності, від якого залежить собівартість продукції, затрати праці, сума виручки і прибуток в розрахунку на одиницю площі посівів.

В 2009 році лише 4 райони області з 27 збільшили валові збори в порівнянні з 1995 роком. Це господарства Крижопільського району, де валові збори зросли більше, ніж в 3 рази і досягли 4750 тис. ц. В господарствах Гайсинського району валові збори зросли за цей час майже в 1,6 рази і досягли рівня 2306,7 тис. ц, Томашпільського – на 10% (2265,1 тис. ц), Чернівецького – на 8% (882,6 тис. ц). Але варто зазначити, що поряд з цими показниками в господарствах інших районів валові збори знизились за цей час до катастрофічно низького рівня. Так, наприклад, у Барському районі спостерігається зменшення з 896 тис. ц у 1995 р. до 11,9 тис. ц (на 98,7%) у 2009, у Немирівському – з 1835,6 тис. ц до 79,3 тис. ц (на 95,7%), а у Тиврівському районі виробляти цукрові буряки припинили взагалі.

В умовах, що склалися сьогодні в цукробуряковій галузі України та Вінницької області, зокрема, необхідно звернути увагу на певний комплекс першочергових заходів, завдяки яким можливі позитивні зміни у вирощуванні та реалізації цукрових буряків [4, с.178].

На думку Пиркіна В.І., цукрові буряки завжди були і залишаються економічно привабливою культурою. Ситуація в економіці виробництва цукрових буряків і цукру змінюється швидко. Тому товаровиробники не втрачають надію, що бурякоцукрове виробництво стабілізується [5, с. 9].

Для цього уряд вживає ряд заходів, спрямованих на збільшення виробництва цукрових буряків.

Вирішується й питання про виділення дотації на гектар посіву цукрових буряків у розмірі 1000 грн./га. Згідно з розрахунками така дотація дещо замала для ефективного розвитку бурякоцукрового виробництва, але й така допомога від держави може відіграти суттєву роль.

Одночасно вирішуються й проблеми, пов'язані з фінансуванням виробників цукросировини і цукру. Насамперед, йдеться про пролонгацію кредитів для аграріїв, які вони отримали в 2008 р., і виділення з помірними кредитними ставками кредитів на 2009 р.

Узгоджує уряд з хімічними заводами й ціни на мінеральні добрива. Є надія, що ціни будуть зменшені.

Головними завданнями галузі є: ефективно використання існуючого наукового й експериментального потенціалу, проведення структурної перебудови галузі, зокрема реструктуризації і технічного переоснащення виробничих потужностей виробників цукросировини і її переробників, вдосконалення цінового механізму.

Нині є всі умови для наукового забезпечення галузі буряківництва, що має на меті впровадження ефективної технології виробництва цукрових буряків, застосування вітчизняного високоякісного насіння цукрових буряків, науково обґрунтованої системи живлення та інтегрованої системи захисту рослин.

Значним резервом у підвищенні продуктивності і якості коренеплодів є, зокрема, впровадження інтенсивної технології виробництва цукрових буряків, розробленої Інститутом цукрових буряків, яка поєднує новітні досягнення селекції, насінництва, сортової агротехніки, науково обґрунтовані системи удобрення, інтегровані заходи боротьби з бур'янами, шкідниками і хворобами. Ця технологія забезпечує урожайність коренеплодів 50-60 т/га при затратах праці 50-60 люд.-год./га. Тому ті бурякозасадочні підприємства, керівники і спеціалісти яких творчо підходять до впровадження інтенсивної технології, отримують вагомий результати з продуктивності і економічної ефективності.

Впровадження ефективних інтеграційних відносин у бурякоцукровому виробництві може проходити у два етапи.

Перший – економічне зміцнення переробних підприємств і їх сировинної зони за рахунок збільшення виробництва цукросировини й цукру, підвищення їх реалізаційної ціни та зменшення собівартості. Зміцненню економіки підприємств сприятиме оренда землі цукровими заводами, оновлення матеріально-технічної бази господарств бурякосировинної зони.

Другий етап – перехід на інтеграційні взаємовідносини шляхом поєднання кількох ВАТ, ЗАТ (цукрові заводи з сировинними зонами) у потужні організаційно-господарські формування.

В.І. Пиркін вважає, що основні концептуальні вимоги до перспективного розвитку українського буряківництва зводяться до визнання на усіх рівнях управління пріоритетності галузі, орієнтації на ефективне виробництво цукру з цукрових буряків в Україні, стабілізації посівних площ, підвищення урожайності і якості, поглиблення спеціалізації і концентрації бурякоцукрового виробництва, відродження сировинних зон і становлення галузі на економічно вигідні умови [6, с. 4].

Проблеми, які виникли в бурякоцукровому виробництві, є результатом того, що аграрну реформу було розпочато без достатнього визначення і обґрунтування умов, мети і методів її проведення. У зв'язку з цим, зусилля реформи були спрямовані на заміну системи власності на землю і майно. В результаті у бурякоцукровому виробництві виникли дві незалежні приватні організаційно-господарські структури: з одного боку – це виробники цукросировини, а з другого – переробні підприємства. Реформи в основному були спрямовані на розширення меж приватної власності та реорганізацію колективних господарств на більш дрібні приватні структури (ТОВ, ПОП, фермерські, командитні товариства і інші). У зв'язку з цим розв'язання проблеми лише через зміну форми власності на засоби виробництва без урахування ключових економічних законів як вирішального фактору економічного прогресу від чутно підірвало інтерес до вирощування цукрових буряків і виробництва цукру та конкурентоздатність бурякоцукрового виробництва. Таке непередбачене і науково необґрунтоване втручання держави у функціонування сільськогосподарського виробництва, в тому числі і бурякоцукрового, призвело до вагомих збоїв у організаційно-технологічному процесі. Проте, легше розвалити створене, ніж його відродити заново.

Дистанціювання державних органів від суб'єктів виробництва для створення більш ефективних господарсько-економічних формувань з метою забезпечення аграрного сектору нормативною матеріально-технічною базою, відрегульованого цінового механізму на сільськогосподарську продукцію, призвела до стихійних процесів у системі економічних взаємовідносин між виробниками цукросировини і переробними підприємствами.

Висновки. Отже, з вищезазначеного можна зробити висновок, що інтеграція виробництва сільськогосподарської продукції та її промислової переробки належить до важливих соціально-економічних процесів, спрямованих на розвиток продуктивних сил суспільства і є важливим чинником підвищення ефективності аграрного сектора економіки. В основі розвитку інтеграційних процесів знаходяться економічні інтереси учасників у спільній діяльності. Об'єднання матеріальних, грошових, трудових ресурсів завжди сприяло нарощуванню синергетичного ефекту. В цукробуряковому виробництві - це об'єднання інтересів товаровиробників цукрової сировини і промислових підприємств її переробки з метою одержання високого кінцевого результату-збільшення випуску цукру при зменшенні його собівартості.

Література

1. Цукробурякове виробництво України: проблеми відродження, перспективи розвитку: Монографія / За ред. П.Т.Саблука, М.Ю.Коденської. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 390 с.
2. Табенський І.Й., Мельник І.В. Сучасний рівень розвитку цукробурякової галузі в регіоні / І.Й. Табенський, І.В. Мельник // Збірник наукових праць ВДАУ. – 2009. - №38. – С. 175-178.
3. Концепція Комплексної програми реструктуризації і розвитку бурякоцукрової галузі до 2010 року з урахуванням вимог природоохоронного законодавства <http://www.lol.org.ua/>
4. Ярчук М.М. Про підсумки роботи цукробурякової галузі України в 2009 році / М.М. Ярчук // Цукор України. – 2009. - №1. – С. 2-7.
5. Пиркін В.І. Перспективи економічного розвитку галузі буряківництва в Україні / В.І. Пиркін // Цукрові буряки. – 2008. - №3/4. – С 9-11.
6. Пиркін В.І. Бурякоцукрове виробництво в умовах кризи / В.І. Пиркін // Цукрові буряки. – 2009. - №3. – С. 4-6.

УДК 338.48

МЕТОДИЧНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ АПК В УКРАЇНІ

Колесник О.О., аспірант

Житомирський державний технологічний університет

In the article the basic methods of statistical analysis of tourist activity are systematized and the features determined by the modern Ukrainian tourism statistics and economy are described.

В статье систематизированы основные методы статистического анализа туристической деятельности и охарактеризованы их особенности, которые определяются спецификой статистики и экономики туризма в современных условиях Украины.

Вступ. В умовах проблемного становища аграрного сектору України найефективнішим шляхом зайнятості сільського населення є активне впровадження сфери послуг на селі, яка б не потребувала для свого розвитку значних капіталовкладень. Як свідчить досвід європейських держав, однією з таких перспективних галузей є туристична, а саме сільський туризм.